

Rus Kültür Evi Müdürü, Tarihçi
Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko*

“Türk Devletleri Teşkilatı Rusya, Çin ve İran’ı da kapsmalı”

*Aleksandr Sotniçenko 1 Şubat 1977 doğumludur. 1998 yılında Sankt Petersburg Devlet Üniversitesi Doğu Fakültesini bitirip 2002 yılında “1839-1908 Osmanlı İmparatorluğun Jeopolitik Alanının Gelişimi” adlı doktora tezini savunmuştur. 2000-2017 yılı arasında Sankt Petersburg Devlet Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Fakültesinde öğretim üyeliği yapmıştır. Türk tarihi, Rusya-Türkiye ilişkileri, Ortadoğu siyaseti ile ilgili bir çok makale yayımlamıştır. 2017-2021 arasında Rusya Federasyonu Ankara Büyükelçiliği’nde Müsteşar olarak çalışmıştır. 2021 yılından itibaren Rusya Kültür ve Bilim Merkezi (Rus Evi Ankara) başkan görevindedir.

“Geçen 20 yıl boyunca Türkiye, Batı’nın ve Avrasya’daki çeşitli güç merkezlerinin çıkarlarını dengeleme politikası izlemekte oldukça başarılı olmuştur. Ancak uluslararası gerilimler arttıkça, Türkiye er ya da geç stratejik tercihini yapmak zorunda kalacaktır. Batı, önemli stratejik alanlarda bağımsız bir devlet olarak Türkiye’nin çıkarlarını hesaba katmaya hazır olmadığını defalarca göstermiştir. Suriye’de ABD ve bazı Avrupa ülkeleri, ülkenin kuzeydoğusundaki ayrılıkçıları açıkça desteklemekte, ABD Ortadoğu’daki durumla ilgili olarak tamamen İsrail’in yanında yer almakta ve Batı’nın da Türkiye karşıtı bir tutum takındığı Kıbrıs sorunu AB entegrasyonu bağlamında çözümsüz kalmaktadır. Şu ana kadar Rusya da Çin de, TDT’nin politikalarının dostane olacağından emin değil. ABD’nin askeri-politik müttefiki olarak Türkiye’nin, TDT ülkelerinde ABD etkisinin yayılmasına ve TDT’nin kültürel-ekonomik bir örgütten askeri-politik bir örgüte dönüşmesine katkıda bulunup bulunmayacağına dair endişeler var. Bununla birlikte, eğer TDT Rusya, İran ve Çin’in Türk devletlerinin artan bütünleşmesine ilişkin endişelerini giderecek adımlar atarsa bu sorun büyük ölçüde hafifletilebilir. Bunu yapmak için, bu devletlerin liderlerini TDT’nin çalışmalarına dahil etmek gerekli olacaktır. Yakın gelecekte Türkiye Avrasya’da egemen bir güç merkezi mi yoksa Batı politikasının bir aracı mı olacaktır? Türk Devletleri Teşkilatı’nın geleceği ve TDT’nin Avrasya’daki diğer entegrasyon projeleriyle ilişkileri buna bağlıdır.”

**Director of the Russian House of Culture, Historian
Assoc. Prof. Dr. Aleksandr Sotnichenko**

“Organization of Turkic States should include Russia, China, and Iran”

“Over the past 20 years, Türkiye has adeptly balanced the interests of the West and various Eurasian power centers. However, with growing international tensions, Türkiye will inevitably have to make a strategic choice. The West has repeatedly shown an unwillingness to consider Türkiye’s interests as an independent state in major strategic areas. In Syria, the U.S. and several European countries openly support separatists in the country’s northeast. Regarding the Middle East, the U.S. unequivocally sides with Israel. The Cyprus issue remains unresolved within the context of EU integration, with the West taking an anti-Turkish stance. To date, neither Russia nor China is assured of the OTS’s friendly stance. There are concerns that Türkiye, as a military-political ally of the U.S., might facilitate U.S. influence in the OTS countries, potentially transforming the OTS from a cultural-economic entity into a military-political organization. This apprehension is heightened by numerous Turkish and Turkic world experts advocating for such a transformation. However, this issue could be mitigated if the OTS takes steps to address the concerns of Russia, Iran, and China regarding the growing integration of Turkic states. Involving the leadership of these states in the OTS’s activities would be a significant step. In the near future, will Türkiye become a sovereign center of power or a tool of Western policy in Eurasia? The future of the OTS and its relations with other Eurasian integration projects depend on this decision.”

Rus Kültür Evi Müdürü, Tarihçi Doç. Dr. Aleksandr Sotniçenko Işıkgün Akfırat'ın sorularını yanıtladı.

Dünyada, özellikle son 10-15 yıldır Batı'nın küreselleşmecî neo liberal ideolojisine karşı Doğu milletlerinin giderek başlarını kaldırdıkları bir süreç yaşanıyor. Bir ayağı Avrupada bir ayağı Asya'da olan Rusya ve Türkiye'nin yanı sıra İran ve Çin, bu yönelişte başı çeken ülkeler. Bu ülkelerin, Batı'nın tahakkümcü dayatmalarına karşı hem kendi alanlarındaki ülkelerle hem de birbirleriyle daha fazla bölgesel işbirliklerine girdiği görülüyor. Türkiye ve Orta Asya Türk Cumhuriyetlerini bir araya getiren Türk Devletleri Teşkilatı'nı, dünyadaki bu yeni cereyan ışığında nasıl değerlendirirsiniz?

Aleksandr Sotniçenko: Şu anda Avrasya'da bütünleşme süreçlerinin yaşandığı konusunda sizinle aynı fikirdeyim. Bunların iki hedefi var; birincisi, gerçekten de Batı'nın dünya üzerindeki neoliberal hâkimiyetine karşı koymak noktasındadır. Ancak bu, söz konusu bütünleşmenin merkezleri olan Çin, İran, Rusya ve Türkiye için ana hedef değildir. Çok yakın zamana kadar bu devletler siyasi, ekonomik ve kültürel ittifaklar kurarken esas olarak kendi egemenliklerini ve güvenliklerini güçlendirmekle ilgilmişlerdir.

Bu açıdan bakıldığında, Türkiye'nin Avrasya'daki egemenliğini ve etkisini güçlendirmek için ta-

Bağımsız Türk Cumhuriyetleri Siyasi Haritası (Harita: MSB Harita, 2024).

sarlanan Türk Devletleri Teşkilatı (TDT), bu tür bir yapının en tipik örneğidir. Temel belgelerine bakıldığında, TDT'nin Batı ile herhangi bir açıdan karşı karşıya gelmeyi kendine görev edinmediği görülmektedir. Batılı kurumların da Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ), Kuşak ve Yol Girişimi ve Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) gibi ittifak ve bütünleşme anlaşmalarına karşı tutumlarının aksine, TDT'nin faaliyetlerini eleştirdiğini görmemekteyiz.

Türkiye'nin Stratejik Tercih Ne Olacak?

Rusya, Atlantik mutabakatına dayanan tek kutuplu dünyaya karşı çıkan ülkelerin başında geliyor. Sizce Türk Devletleri Teşkilatı çok kutuplu bir dünyada nasıl bir rol oynayabilir?

Aleksandr Sotniçenko: Her şey Türkiye'nin bu birliğin merkezi olarak nasıl tutum alacağına bağlı. Türkiye'nin Avrasyadaki etkisinin artması ve egemenliğinin güçlenmesi, ki bunun aracı TDT'dir, çok kutuplu dünyanın gelişimi için hem olumlu hem de olumsuz bir rol oynayabilir. Türkiye bağımsız ve özerk bir güç merkezi olarak ortaya çıkarsa, ABD liderliğindeki küresel dünya düzeni programına karşı çıkmak zorunda kalacaktır. Böyle bir durumda TDT'nin gelişimi diyalog içinde ve başta Rusya, Çin ve İran olmak üzere kıtanın diğer jeopolitik merkezlerinin çıkarları dikkate alınarak gerçekleşecektir.

Aynı zamanda Türkiye, NATO üyesi ve AB adayı olarak ABD'nin askeri ve siyasi müttefiki olmaya devam etmektedir. Bu kurumlar çok kutuplu dünyanın düşmanlarıdır. Türkiye'nin Batı yanlısı ve Avrasyacı yönelimler arasında hassas bir denge kuran dış politika pozisyonu çok istikrarsızdır ve her an bir tarafa ya da diğerine savrulabilir. Şu anda bile, ne yazık ki, Rusya ve Batı arasındaki küresel çatışmada Türkiye'nin konumunu tarafsız olarak nitelendiremeyiz. Ankara Ukrayna'ya silah tedarik ediyor ve bu silahlar ABD'nin küresel

hâkimiyet hırsının yol açtığı bir çatışmada Rus askerlerine karşı kullanılıyor. Ankara, Ukrayna'nın NATO üyeliğini desteklediğine dair defalarca resmi açıklamalarda bulunmuştur. Rusya-Türkiye ilişkilerinde dönüm noktalarından birisi, Türkiye'nin 2022'de yakalanan Ukraynalı neo-Nazi silahlı grubu Azov'un komutanlarının kendi topraklarında tutulmasına ilişkin anlaşmadan tek tarafı olarak çekilmesi ve bu kişilerin Kiev'e geri dönmelerine izin vermesiydi. Şu anda bunlar, Rusya'ya karşı savaşmaya devam ediyorlar.

Hem Çin hem de İran'ın Türkiye'nin bölgesel politikasına ilişkin hoşnutsuzlukları vardır. Ankara, Pekin'in Çin Sinciang Uygur Özerk Bölgesi'ndeki politikasını eleştirmede Washington ile aynı çizgide. Suriye, Irak ve diğer bazı alanlarda İran ile önemli anlaşmazlıkları var.

Bu koşullar altında Rusya'da pek çok kişi şu konular hakkında merak içindedir: Türkiye ve arkasında durduğu Türk Devletleri Teşkilatı gibi kurumlar Avrasyada neoliberal küreselleşmenin araçları haline mi gelecek, yoksa gelmeyecek mi? TDT'nin faaliyetleri, Avrasya halklarının parçalanmasına neden mi olacak yoksa tersi mi?

Endişeleri Gidermenin Yolu

Türk Devletleri Teşkilatı'na üye olan Orta Asya devletlerinin tek tek ve toplu olarak Rusya ile tarihi bağları ve derin ilişkileri olduğu biliniyor. Sovyetler Birliği'nin 1991'de dağılmasının ardından Batı'ya açılan ve küreselleşmenin acı sonuçlarını yaşayan bu devletler, aynı zamanda Çin'in öncülük ettiği Kuşak ve Yol Girişimi'nde stratejik bir konuma sahiptir. Türkiye'nin Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri ile TDT'ye katılımı Rusya ve Çin ile ilişkilerini nasıl etkileyecektir?

Aleksandr Sotniçenko: Türk Devletleri Teşkilatı'nı oluşturan devletlerin Rusya ile yalnızca derin tarihi ve kültürel bağları bulunmamaktadır.

Örneğin Kazakistan ve Kırgızistan, Rusya'nın Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) içindeki askeri ve siyasi müttefikleri; aynı zamanda Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) de üyeleridir. Üye devletlerin milyonlarca vatandaşı Rusya'da daimi olarak ikamet etmekte ve çalışmaktadır; milyonlarca Rus da bu ülkelerde yaşamaktadır. Güvenlik nedenleriyle ne Rusya ne de Çin, TDT ülkelerinde dostane olmayan siyasi rejimler görmek istemeyecektir.

Şu ana kadar Rusya da Çin de, TDT'nin politikalarının dostane olacağından emin değil. ABD'nin askeri-politik müttefiki olarak Türkiye'nin, TDT ülkelerinde ABD etkisinin yayılmasına ve TDT'nin kültürel-ekonomik bir örgütten askeri-politik bir örgüte dönüşmesine katkıda bulunup bulunmayacağına dair endişeler var, özellikle de Türkiye'de ve Türk dünyasında çok sayıda uzman bu yönde adımlar atılması gerektiğinden bahsederken.

Bununla birlikte, eğer TDT Rusya, İran ve Çin'in Türk devletlerinin artan bütünleşmesine

ilişkin endişelerini giderecek adımlar atarsa bu sorun büyük ölçüde hafifletilebilir. Bunu yapmak için, bu devletlerin liderlerini TDT'nin çalışmalarına dahil etmek gerekli olacaktır. Rusya Dışişleri Bakanı Sergey V. Lavrov, 2019'da Moskova'nın "bu örgütün Türk dili konuşan nüfusun mevcut olduğu ancak baskın olmadığı devletleri kabul etmeye hazır olması" halinde Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ne katılmayı düşünmeye hazır olduğunu belirtmişti. Örneğin TDT'de bir gözlemciler kurumu bulunmaktadır. Rusya, İran ve Çin'in TDT'nin çalışmalarına dahil olması halinde güvensizlik sorunu büyük ölçüde ortadan kalkabilir.

TDT, ŞİÖ ile Diyaloga Kurmalı

Türk Devletleri Teşkilatı'nın üyelerinin çoğu Rusya, Çin ve İran'ın dahil olduğu Şanghay İşbirliği Örgütü'nün üyesidir. Sizce Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurulması ve güçlenmesinin ŞİÖ üzerinde nasıl bir etkisi olacaktır?

TDT üyeleri Kırgızistan, Kazakistan, Türkiye, Özbekistan, Azerbaycan ile TDT gözlemcileri Türkmenistan, Macaristan bayrakları ve devlet başkanları (Fotoğraf: TDT website, 2023).

Aleksandr Sotniçenko: Her şey Türkiye'nin ŞİÖ'deki konumuna bağlı. Şu anda Türkiye örgütün sadece diyalog ortağı statüsünde, üyelik başvurusunda bulunmadı. Sadece Rus değil Amerikalı yetkililere göre de Türkiye'nin ittifaka katılmasının önündeki en büyük engel, hedefleri ŞİÖ'nün hedeflerinden radikal bir şekilde ayrılan Atlantikçi askeri-politik ittifak NATO'ya üye olmasıdır.

ŞİÖ'nün Avrasya'daki diğer bölgesel kuruluşlarla aktif işbirliği içinde olduğu, özellikle Bölgesel Devletler Teşkilatı (BDT), KGAÖ, AEB ve ASEAN ile ortaklık anlaşmaları bulunduğu bilinmektedir. Bu örgütlerin temsilcileri ŞİÖ zirvelerine katılmaktadır. Ancak ortaklar arasında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) bulunmamaktadır. Muhtemelen bütünleşmeyi geliştirmek için Türk Devletleri Teşkilatı, ŞİÖ liderliği ile diyaloga girme ve örgütlerin hedefleri üzerinde anlaşmaya varma girişiminde bulunmalıdır.

Türkiye Avrasya'da Egemen Bir Güç Merkezi mi, Batı Politikasının Bir Aracı mı Olacak?

Rusya, Çin ve İran'da bazı kesimler Türk Devletleri Teşkilatı'nın kurulmasını bu ülkelere karşı bir tehdit olarak görüyor ve arkasında ABD'nin olduğunu düşünüyor. ABD ile Türkiye arasındaki stratejik çıkarların büyük ölçüde çatıştığı mevcut koşullarda böyle bir olasılığın gerçekçi olduğunu düşünüyor musunuz?

Aleksandr Sotniçenko: Rusya, İran ve Çin; ABD ile Türkiye arasındaki etkileşimin gelişimini ve Türkiye'nin Batı'nın çeşitli entegrasyon kurumlarına katılımını yakından takip etmektedir. Ne yazık ki, Türkiye'nin Batı ile diyalogunun, özellikle NATO çerçevesinde,

örgütün genişlemesi, Ukrayna meselesi, AB ile gümrük birliğine katılım da dahil olmak üzere oldukça başarılı bir şekilde geliştiğini söyleyebiliriz. Türkiye'nin Batı'nın siyasi ve ekonomik hâkimiyetini güçlendirmeyi amaçlayan kurumlara katılımı, özellikle artan uluslararası gerilimler bağlamında, ŞİÖ ve AEB gibi Avrasya yapılarına katılımını sorunlu hale getirmektedir. Rusya, Çin ve İran'ın Türkiye'nin öncülük ettiği entegrasyon projelerine karşı duydukları güvensizliğin nedeni de budur.

Geçen 20 yıl boyunca Türkiye, Batı'nın ve Avrasya'daki çeşitli güç merkezlerinin çıkarlarını dengeleme politikası izlemekte oldukça başarılı olmuştur. Ancak uluslararası gerilimler arttıkça, Türkiye er ya da geç stratejik tercihi ni yapmak zorunda kalacaktır. Batı, önemli stratejik alanlarda bağımsız bir devlet olarak Türkiye'nin çıkarlarını hesaba katmaya hazır olmadığını defalarca göstermiştir. Suriye'de ABD ve bazı Avrupa ülkeleri, ülkenin kuzeydoğusundaki ayrılıkçıları açıkça desteklemekte, ABD Ortadoğu'daki durumla ilgili olarak tamamen İsrail'in yanında yer almakta ve Batı'nın da Türkiye karşıtı bir tutum takındığı Kıbrıs sorunu AB entegrasyonu bağlamında çözümsüz kalmaktadır.

Aynı derecede önemli olan bir diğer husus da Batı'nın dünyaya taşıdığı değerler meselesidir. Yabancılaşma, liberalizm, geleneklerin göz ardı edilmesi ve LGBT'nin açıkça teşvik edilmesi gibi değerler Türk toplumu için kabul edilemezdir. Bu mesele Türkiye'yi tekrar tekrar jeopolitik duruşunu seçmeye sevk etmiştir. Yakın gelecekte Türkiye Avrasya'da egemen bir güç merkezi mi yoksa Batı politikasının bir aracı mı olacaktır? Türk Devletleri Teşkilatı'nın geleceği ve TDT'nin Avrasya'daki diğer entegrasyon projeleriyle ilişkileri buna bağlıdır. 🌸